

STANDPUNTNOTA GRIP | december 2023

**ARMOEDE BIJ PERSONEN MET EEN
HANDICAP BESTRIJDEN? HET KAN. DOE
HET!**

.....
GRIP vzw | Vooruitgangstraat 323 | 1030 Brussel
T. 02/214 27 60 | info@gripvzw.be | www.gripvzw.be

Ondernemingsnummer 0474368206 | RPR Brussel
.....

INHOUD

1. Inleiding	3
2. Samenvatting in eenvoudige taal	4
3. Wat is het probleem?	5
3.1. Armoede bij personen met een handicap in cijfers	5
3.2. Armoede bij personen met een handicap: een maatschappelijk probleem van gebrek aan sociaal-economische herverdeling	10
4. Armoede bij personen met een handicap: een politiek probleem	11
4.1. Mensenrechten zijn te weinig politieke prioriteit	11
4.2. Er is te weinig vooruitgang in beleid	13
4.3. Er is zelfs achteruitgang in beleid	14
5. Wat zijn de oplossingen?	17
5.1. Werk maken van de aanbevelingen van middenveld	17
5.2. Internationale verplichtingen serieus nemen	17
5.3. Enkele globale oplossingen	19
6. Extra aandachtspunten vanuit GRIP	21
6.1. Een duurzame, kwaliteitsvolle job en voldoende loon	21
6.2. Een goede sociale bescherming	23
6.3. Een betaalbare woning	25
6.4. Meer kansen op kwalitatief inclusief onderwijs	25
6.5. Een betere beeldvorming	26
6.6. Andere	26
7. Slotwoord: Wie doet wat?	26

1. Inleiding

Personen met een handicap zijn een extra kwetsbare groep op het vlak van armoede. Daarom willen we vanuit GRIP de aandacht verhogen voor armoede bij personen met een handicap en het beleid, academici en middenveld inspireren met een visie op armoedebestrijding die het perspectief handicap opneemt.

In deze standpuntnota vinden we het warm water niet opnieuw uit. Er is al enorm veel geweten en onderzocht over hoe beleid in Vlaanderen en België armoede kan bestrijden en waarop moet worden ingezet om iedereen het recht op een menswaardig bestaan te garanderen. We brengen dit samen en vullen aan met handicapspecifieke aandachtspunten.

Het gaat over een heel breed thema. Het Netwerk tegen Armoede schrijft op haar website: "Armoede is een schending van sociale grondrechten, en bijna altijd op verschillende levensdomeinen tegelijk. Armoede beperkt zich nooit alleen tot inkomen, werk of gezondheid, maar is een aaneenschakeling van heel verschillende problemen die elkaar versterken. Armoede is een web van problemen waarin mensen vast komen te zitten. Je moet dat web dan ook in al zijn facetten bekijken."

Dit geldt ook voor armoede bij personen met een handicap. Er komt nog het extra gegeven van de handicap bij. Dat zorgt globaal genomen voor extra moeilijkheden op die domeinen omdat de systemen in de samenleving onvoldoende aangepast zijn.

De aanbevelingen die worden gedaan voor het bestrijden van armoede in ons land zijn ook belangrijk voor de groep personen met een handicap.

We verweven deze globale aanbevelingen met extra aandacht voor het aspect handicap. We vermelden ook relevante bronnen die expliciet de uitdagingen voor personen met een handicap weergeven, zoals het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap) en teksten van het VN-Comité in Genève dat de implementatie van dit verdrag opvolgt.

Met deze standpuntnota bouwen we verder op de inzichten en voorstellen in de standpuntnota Menswaardig Inkomen¹.

2. Samenvatting in eenvoudige taal

Iedereen heeft recht op een goed leven. Dat betekent dat je voldoende en gezond kan eten, in een goed huis woont, hulp van de dokter krijgt als je ziek bent, naar school kan gaan om te leren, manieren om te verplaatsen, enzovoort. Het is belangrijk dat je genoeg geld hebt om te betalen wat je nodig hebt. Anders wordt een goed leven leiden moeilijk. Zonder voldoende geld geraak je in armoede.

Voor mensen in armoede is het vaak onbetaalbaar om in een goed huis te leven, voldoende gezond eten te hebben, kleine kinderen een goede opvang te geven, naar de dokter te gaan, de gas- en elektriciteitsrekening of de bus te betalen. Veel kosten stijgen ook altijd maar. Hoe duurder alles is, hoe meer geld je nodig hebt om goed te kunnen leven. De politici moeten ervoor zorgen dat noodzakelijke dingen betaalbaar zijn voor iedereen. Organisaties die de rechten van personen in armoede verdedigen vinden dat dit nog niet goed lukt. Ze leggen aan politici wel veel ideeën voor over hoe het beter kan. Maar die ideeën worden te weinig uitgevoerd. Er verandert te weinig. De armoede daalt niet. Er is wel veel rijkdom in ons land maar de rijkdom wordt niet goed verdeeld.

Sommige groepen mensen belanden nog gemakkelijker in armoede. Personen met een handicap is een van die groepen. Ze hebben het soms extra moeilijk omdat ze extra dingen nodig hebben. Extra hulpmiddelen, extra zorg en ondersteuning, extra medicijnen, enzovoort. Als je dat van je eigen geld moet betalen, kost dat veel. Dan beland je vanzelf in armoede. Mensen met een handicap hebben het ook lastiger om te werken. Ook als je niet of weinig werkt, zou je genoeg geld moeten krijgen om van te leven. Het is ongelooflijk dat dat niet goed geregeld is in ons land.

Armoede zou niet mogen bestaan in België of Vlaanderen. Er moet tegen gevochten worden. Ieder mens heeft evenveel recht op een goed en gelukkig leven. In deze tekst kan je de voorstellen van de armoede-organisaties lezen om hiervoor te zorgen. Die zijn belangrijk voor

¹ <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/276/standpuntnota-menswaardig-inkomen>

iedereen, dus ook voor personen met een handicap. GRIP vindt dat de politici deze voorstellen serieus moeten nemen.

GRIP heeft heel wat ideeën om extra noden en kosten van personen met een handicap niet te vergeten. Die ideeën staan ook in deze tekst. GRIP roept alle politici op om armoede echt aan te pakken. Zo kunnen de mensenrechten van iedereen gerespecteerd worden. En kan iedereen een goed leven leiden.

3. Wat is het probleem?

3.1. Armoede bij personen met een handicap in cijfers

Dat er een maatschappelijk probleem is van armoede bij personen met een handicap wordt onmiddellijk duidelijk als we een aantal cijfers over inkomen bekijken. De cijfers tonen een grote kloof in inkomenspositie en in armoederisico tussen personen met een handicap enerzijds en mensen zonder handicap anderzijds. Een goede bron is de Handicapmonitor van de Vlaamse Statistische Autoriteit waar we in wat volgt naar verwijzen.

Het armoederisico van personen met een handicap lag in 2020 dubbel zo hoog als bij personen zonder handicap: 16% van de mensen met een handicap leefde in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel, 22% leefde in een huishouden dat moeilijk rondkomt met het beschikbare inkomen. Bij mensen zonder handicap gaat het om 'slechts' 7% dat moeilijk rondkomt.

Dit sluit aan bij de algemeen ook zwakkere inkomenspositie van personen met een handicap tegenover personen zonder handicap.

Armoede houdt een onderbescherming en een zwakke maatschappelijke positie in op verschillende domeinen.

Een aantal cijfers op die verschillende domeinen illustreren dit onmiddellijk.

Het verband met de **kosten van het wonen** is zeer duidelijk:

- Europees onderzoek² zegt dat in België 23% van de personen met een handicap in 2020 in een huishouden leefde waarvoor de woonkosten een zware last zijn voor het huishoudbudget. Dit aandeel is beduidend hoger dan bij personen zonder handicap (10%).
- Het Europese Statistisch Bureau (Eurostat) legt de grens voor een te zware woonkost op 40% van het beschikbare huishoudinkomen. Daarbij wordt rekening gehouden met alle kosten voor de huur of aflossing van de lening. In 2020 leefde 12% van de personen met een handicap in een huishouden met een woonquote van minstens 40%. Bij de personen zonder handicap lag dat aandeel op 5%³.

In 2020 woonde 35% van de personen met een handicap ouder dan 18 jaar in een huurwoning. Bij personen zonder handicap was dat 19%. Waar dit aandeel voor laatstgenoemden afgelopen jaren relatief stabiel bleef, nam het aantal mensen met een handicap dat huurt toe⁴.

We weten dat, globaal bekeken, privaat huren arm maakt. Steeds meer mensen, met en zonder handicap, hebben op de private huurmarkt problemen om hun huur te betalen. Ongeveer 1 op 3 houdt na het betalen van de huur niet genoeg over om fatsoenlijk van te leven, bij mensen uit de laagste inkomenscategorieën gaat het om maar liefst meer dan 9 op de 10.⁵

Het systeem van huursubsidies slaagt er niet in om dit bij te sturen. Dat er te weinig sociale huurwoningen zijn, helpt evenmin. Hoewel er, volgens wat opeenvolgende ministers zeggen, nog nooit zoveel in de bouw en renovatie van de sociale huisvesting is geïnvesteerd en de engagementen

² <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

³ p. 71 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,6%25%20van%20de%20meerderjarige%20bevolking>

⁴ <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

⁵ Heylen, K. en Vanderstraeten, L. (2019), Wonen in Vlaanderen in 2018, Gompel&Svacina, Oud-Turnhout.

steeds weer worden herbevestigd, wordt de situatie op het terrein alsmaar erger.

Eind 2021 stonden er 182.436 alleenstaanden en gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning⁶. Op 5 jaar tijd steeg het aantal wachtenden met 33%. En de wachtenden moeten ook steeds langer wachten: wie een woning krijgt toegewezen, heeft gemiddeld 4 jaar gewacht. Ook voor personen met een handicap zijn deze ontwikkelingen dramatisch, want zij zijn meer dan anderen aangewezen op sociale huisvesting.⁷

Armoede bij personen met een handicap is verbonden met een achtergestelde positie op de arbeidsmarkt.

Volgens het al genoemde Europees onderzoek⁸ leefde in ons land 31% van de personen tussen 18 en 59 jaar met een handicap in een huishouden met zeer lage werkintensiteit. Bij de personen zonder handicap ging het om 4%.

Personen met een handicap werken minder:

- In 2020 lag de werkzaamheidsgraad bij personen met een arbeidshandicap op 46%, tegenover 80% bij personen zonder arbeidshandicap.⁹

Personen met een handicap werken veel vaker deeltijds:

- In 2020 werkte ongeveer 43% van de 20- tot 64-jarigen met een arbeidshandicap deeltijds in vergelijking met 23% van hun leeftijdsgenoten zonder arbeidshandicap.¹⁰

⁶ <https://www.vlaanderen.be/sociaal-woonbeleid/cijfers/kandidaat-huurders-en-kopers>

⁷ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/05/23/al-voor-het-derde-jaar-op-rij-budget-voor-sociale-woningen-niet/>

⁸ <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

⁹ Pagina 21 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

¹⁰ Pagina 24 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

Minder personen met een handicap hebben een werkbare job:

- In 2019 had 30% van de werknemers met een arbeidshandicap een werkbare job. De werkbaarheidsgraad bij de werknemers met ernstige hinder (15%) en bij de werknemers met beperkte hinder (33%) lag in dat jaar duidelijk lager dan bij de werknemers zonder arbeidshandicap (54%).¹¹

Een slechtere opleiding maakt het in ons land moeilijker om armoedesituaties te ontwijken of om uit armoede te klimmen.

Personen met een handicap zijn lager geschoold en beland(d)en te veel in buitengewoon onderwijs.

Personen met een arbeidshandicap zijn dus over het algemeen lager geschoold dan personen zonder arbeidshandicap:

- Uit de gegevens van 2020 blijkt dat bijna 36% van de 25- tot 64-jarigen met een arbeidshandicap laaggeschoold is. Bij personen zonder arbeidshandicap is dat 15%.
- Daar staat tegenover dat 45% van de bevolking zonder arbeidshandicap hooggeschoold is tegenover 22% bij personen met een arbeidshandicap.¹²

Personen met een handicap leven vaker van een uitkering, uitkeringsstelsels zijn niet gestoeld op de realiteit van personen met een handicap en in ons systeem van sociale bescherming zijn uitkeringen te laag om menswaardig van te kunnen leven.

De lagere werkzaamheidsgraad bij personen met een handicap spreekt voor zich: mensen met een handicap leven vaker van een uitkering. Ze zijn dus meer dan anderen afhankelijk van de hoogte van die uitkeringen om voldoende inkomen te hebben om uit de armoede te blijven.

¹¹ Pagina 28 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

¹² Pagina 17 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710#:~:text=Eind%202020%20waren%20in%20het,door%20de%20FOD%20Sociale%20Zekerheid>

Enkel de minima voor de invaliditeitsuitkering voor alleenstaanden bevindt zich (net) boven de armoedegrens. De andere categorieën en de 3 maximumbedragen voor de inkomensvervangende tegemoetkoming zijn lager dan de armoedegrens. In een recent rapport over sociale bescherming bij personen met een handicap in België¹³ vind je terug hoeveel procent lager.

De normen binnen onze sociale zekerheid om voldoende rechten op te bouwen liggen bij voltijds werk en een ononderbroken loopbaan. Personen met een handicap werken vaker deeltijds en periodes niet. Vanuit die realiteit is het moeilijker om aan het minimum aantal uren te geraken om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering. De berekening van de werkloosheidsuitkeringen, als percentage van het maandloon, is ook ten nadele van wie deeltijds werkt. Het is moeilijker om een volwaardig pensioen op te bouwen.

Uit het globale plaatje dat we hierboven schetsten, trekken we volgende conclusies:

- Bij de groep personen met een handicap is er sprake van een hogere kans op armoede die zich uit in een zwakke inkomenspositie met als basis **lage inkomsten** en een hogere kans om in armoede te geraken.
- Die zwakke inkomenspositie is verbonden met een lagere scholingsgraad, een lagere werkzaamheidsgraad, extra fysieke of mentale uitdagingen en te lage uitkeringen waardoor mensen het lastig hebben om hun inkomen te verhogen.
- De zwakke inkomenspositie wordt versterkt door **hoge uitgaven** die onvoldoende gedekt worden door systemen van sociale bescherming, door woonbeleid, gezondheidsbeleid, onderwijsbeleid, mobiliteitsbeleid, welzijnsbeleid, enzovoort.
- De moeilijkheden om volwaardig en als actieve burgers te participeren aan de samenleving zijn zowel oorzaak als gevolg en worden niet enkel versterkt door dynamieken die gelijkaardig zijn aan die van mensen in armoede zonder handicap, maar ook door dynamieken die te maken hebben met de handicap. Ze blijven voortduren omdat er te weinig gerichte beleidsacties zijn om naar gelijke kansen toe te werken en de inkomenspositie te versterken (zie verder).

¹³ Pagina 24 van https://cdn.digisecure.be/grip/202322895938559_espn-be-socialprotectiondisability-2022-6.pdf

3.2. Armoede bij personen met een handicap: een maatschappelijk probleem van gebrek aan sociaal-economische herverdeling en van minderheden

Als we kijken naar de context waarbinnen de armoede bij personen met een handicap zich afspeelt, komen we tot de paradoxale vaststelling dat dit panorama zich aftekent in Vlaanderen en België, dat op macro-economisch vlak een van de sterkste landen is ter wereld.

10% van de bevolking bezit meer dan 1700 miljard euro¹⁴ en tegelijkertijd leeft 11,2%¹⁵ van diezelfde bevolking in armoede. Duizenden personen met een handicap leven van een inkomensvervangende tegemoetkoming onder de armoedegrens. Het is goed dat er in onze welvaartstaat een inkomensvervangende tegemoetkoming bestaat. Maar het is een maatschappelijk probleem als die onder een aanvaardbare inkomensgrens ligt, en welvaart enkel voor anderen weggelegd is.

Zowel personen met een handicap als personen in armoede zijn een maatschappelijke minderheid. Personen met een handicap in armoede bevinden zich op het kruispunt van 2 minderheidskenmerken. Het aspect handicap blijft relatief onderbelicht binnen het onderzoek over armoede, het beleid tegen armoede en het armoedemiddenveld. Deze nota is daarom ook een uitnodiging voor onderzoekers om hier meer op in te zoomen.

Anderzijds blijft ook het aspect armoede gemakkelijk onderbelicht bij het handicapmiddenveld. Armoede brengt extra uitdagingen mee voor participatie. Bij het bepalen van prioriteiten botsen principiëlere standpunten soms met voorstellen die de situatie van mensen in armoede kunnen verbeteren. Nochtans staan mensen met een handicap in armoede vaak nog verder af van de realisatie van hun rechten.

¹⁴ Cijfers Nationale Bank, geciteerd in <https://sociaal.net/boek/groeiende-ongelijkheid-veel-mensen-zijn-boos/>

¹⁵ <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/inkomen-en-armoede/bevolking-in-armoede-of-sociale-uitsluiting>

4. Armoede bij personen met een handicap: een politiek probleem

4.1. Mensenrechten zijn te weinig politieke prioriteit

Er is een politiek probleem als regeringen er niet in slagen de rijkdom in het land in die mate te herverdelen dat alle burgers een menswaardig bestaan kunnen leiden. In een democratie waarbij burgers gelijk zijn, is het niet enkel normaal dat ze een stem kunnen uitbrengen op politici naar hun keuze maar ook dat die politici vooropstellen dat het realiseren van de mensenrechten bovenaan staat.

Als regeringen bijvoorbeeld geen geld vinden om de inkomensvervangende tegemoetkomingen op te trekken tot aan de armoedegrens, dan is dit een gevolg van politieke keuzes. Er worden tal van maatregelen genomen op federaal en regionaal niveau waar wel middelen voor gevonden worden.

Net als vele andere middenveldorganisaties en experts concluderen we dat een beleid dat niet voldoende sociaal herverdeelt, maar waarin beleid de (hogere) middenklasse bevoordeelt, een deel van het probleem is.

Beleid pakt belangrijke problemen voor personen met een handicap niet of te weinig aan.

Een aantal feiten maken het zeer moeilijk voor personen met een handicap om uit de armoede te blijven, en om eruit te klimmen:

- Inkomensvervangende tegemoetkomingen / vervangingsuitkeringen liggen onder de armoedegrens.
- Inkomensvervangende tegemoetkomingen dalen bij samenwonen omdat een menswaardig inkomen niet wordt gezien als een individueel recht. Daardoor word je afhankelijk van je huisgenoot.
- De toegang tot de integratietegemoetkoming is niet gewaarborgd waardoor mensen meerkosten door handicap uit hun inkomen moeten betalen.

- De toegang tot betaalbare huisvesting is niet gegarandeerd waardoor woonkosten een te hoge hap uit het inkomen wegnemen.
- Goedkope (sociale en private) huurwoningen zijn meestal niet aangepast aan speciale noden door onder meer beperkte mobiliteit. Goedkope huurwoningen zijn vaak ondermaats van kwaliteit wat invloed heeft op de mentale en fysieke gezondheid van de bewoners.
- Goedkope huurwoningen zijn vaak niet energiezuinig.
- Extra energiekosten door slechte huisvesting worden niet gedekt binnen het systeem van de sociale bescherming.
- De toegang tot een budget voor ondersteuning is niet gegarandeerd (bijvoorbeeld door leeftijdsdiscriminatie) waardoor mensen de kosten uit eigen inkomen moeten betalen.
- Budgetten voor ondersteuning zijn niet altijd toereikend waardoor mensen kosten uit eigen inkomen moeten betalen.
- Veel mensen geraken onvoldoende geïnformeerd over tegemoetkomingen of verlaagde tarieven waar ze recht op hebben, terwijl die wel actief moeten worden aangevraagd via allerhande procedures. De nodige ondersteuning voor de aanvragen en opvolging ontbreekt soms ook of mensen worden niet doorverwezen.
- Strenge voorwaarden dat je geen enkel (deel van een) eigendom mag hebben om toegang te hebben tot hulp van het OCMW of tot een sociale huurwoning.

België en Vlaanderen voldoen ook nog te weinig aan internationale verplichtingen. We blijven achter op de uitvoering van art. 28 van het VN-Verdrag Handicap, dat gaat over een behoorlijke levensstandaard en voldoende sociale bescherming. Ons land en onze regio kunnen ook geen duidelijke verbetering voorleggen op niveau van de cijfers. Het is positief dat er een federaal actieplan handicap werd opgesteld met heel wat acties in het domein van de tegemoetkomingen. Dit moet hernieuwd worden in de komende legislatuur, met ambitieuzere doelstellingen, en moet worden aangevuld door plannen op de regionale niveaus.

4.2. Er is te weinig vooruitgang in beleid

Er is te weinig beleid om de problemen aan te pakken. Zelfs het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA) kan te weinig het verschil maken.

Positief is dat er in het veld van armoedebestrijding een structurele aanpak is om vijfjaarlijks een plan op te maken waarbij armoedeorganisaties worden betrokken. Van zo een plan op niveau van de Vlaamse regering kunnen we op het vlak van inclusie alleen maar dromen. Het resultaat van het VAPA echter, waarvan de ministers de pen vasthouden, bevat jammer genoeg te weinig structurele maatregelen om een verschil te maken. De maatregelen die er in staan leggen bovendien de nadruk op de individuele verantwoordelijkheid.¹⁶ Het Netwerk tegen Armoede stelt dat het VAPA vooral gestoeld is op wat al in de beleidsnota's van de ministers staat en dat daarin belangrijke structurele maatregelen ontbreken zoals: investeren in betaalbaar wonen via een uitbreiding en versterking van de huursubsidie en huurpremie, een verhoging van het bouwritme van sociale woningen, een verbeterde toegang en een betaalbare huurprijs in de sociale huur, sterkere sociale toeslagen in het groeipakket, het wegwerken van financiële drempels en de sluipende stijging van de schoolkosten, bijvoorbeeld door een gedifferentieerde maximumfactuur in het secundair onderwijs.

Mensen in armoede, met of zonder handicap, worden nog steeds gestigmatiserd: het is hun eigen schuld dat ze het moeilijk hebben.

Het huidige beleid hanteert overwegend het individuele schuldmodel en dit zorgt voor een negatieve beeldvorming van personen in armoede. Als je in armoede leeft dan zal het wel je eigen schuld zijn, je zal wel niet genoeg je best doen, je zal wel lui zijn. Het versterkt ook de blik op personen met een handicap in armoede als profiteurs van het systeem. Door te hameren op individuele verantwoordelijkheid / schuld leidt men de aandacht af van het feit dat het beleid geen structurele maatregelen neemt om armoede te verminderen. Het individuele schuldmodel is een van de mogelijke

¹⁶ <https://www.netwerktegenarmoede.be/media/pages/over-ons/onze-werking/bef93bc947-1601107853/reactie-netwerk-tegen-armoede-vapa-2020-2024.pdf> geraadpleegd op 26 november 2023

manieren om naar armoede te kijken, terug te vinden in het model van Jan Vranken.¹⁷

Binnen dit model van individuele verantwoordelijkheid is er ook de andere kant: De mensen die het goed hebben, hebben dit ook aan zichzelf te danken. Onze samenleving is niet alleen gul in het toekennen van individuele verantwoordelijkheid wanneer iemand zich in een negatieve situatie bevindt (schuld). We delen ook gul individuele verantwoordelijkheid uit wanneer een situatie goed uitdraait (verdienste).¹⁸ Evengoed is dit niet correct want het negeert allerlei toevalsfactoren die het deze personen gemakkelijker hebben gemaakt. Is het werkelijk de individuele verdienste dat je het goed hebt, als je een stimulerende thuisomgeving hebt, als je sociaal netwerk je kansen biedt, als de talenten waarmee je geboren wordt goed aansluiten bij wat in deze maatschappij belangrijk wordt geacht?

Het dominante model van individuele verantwoordelijkheid hanteren (zowel de component individuele schuld als individuele verdienste) als morele basis om personen in armoede niet onvoorwaardelijk toegang te geven tot sociale bescherming en voorzieningen zoals sociale huisvesting, en daarentegen personen die het goed hebben te belonen, is moreel geen goede basis. Het strookt ook niet met een beleid dat werken aan gelijke kansen vooropstelt. Een gelijkheidsvisie schenkt juist voldoende aandacht aan de structurele achterstellingsmechanismen en stelt structurele aanpassingen in ons systeem voorop, om die achterstelling op te heffen.

4.3. Er is zelfs achteruitgang in beleid

Er worden beleidsbeslissingen genomen die de situatie van mensen in armoede nog lastiger maken.

Voorbeeld:

- Ondanks protest van organisaties die de gevolgen voor personen in armoede kunnen inschatten, voert het beleid ze door. Zo schrijft Decenniumdoelen: "De beslissing van de federale regering van 6 februari 2023 om het sociaal tarief gas en elektriciteit niet langer

¹⁷ <https://sensibilisatiearmoede.weebly.com/model-vranken.html> geraadpleegd op 26 november 2023

¹⁸ <https://www.mo.be/ opinie/ de-ongemakkelijke-waarheid-dat-de-strijd-tegen-individuele-schuld-evengoed-een-strijd-tegen> geraadpleegd op 26 november 2023

toe te kennen aan de mensen die vallen onder het statuut 'verhoogde tegemoetkoming' is een zware slag in de strijd tegen energiearmoede".¹⁹

De tendens om steeds meer voorwaarden te koppelen aan het verkrijgen van rechten, treft in de eerste plaats mensen in armoede, met of zonder handicap, stigmatiseert hen en maakt het hen nog lastiger om op te klimmen uit de armoede.

Voorbeelden:

- 10 jaar in plaats van 5 jaar hebben bijgedragen aan de Vlaamse Sociale Bescherming om recht op hulp te hebben. (Dit werd teruggefloten door het Grondwettelijk Hof²⁰)
- Je inschrijven bij de VDAB om recht op sociale huurwoning te behouden.
- Ook levenslange huurcontracten worden afgeschaft.
- Lokale binding: onafgebroken 5 jaar in de gemeente hebben gewoond om er aanspraak te kunnen maken op sociale huurwoning.
- Verplichte gemeenschapsdienst om recht op werkloosheidsuitkering te behouden.

Bestaande maatregelen of concepten die heel belangrijk zijn voor gezinnen in armoede worden door de politiek niet altijd met zorg behandeld of dreigen te verwateren.

Voorbeeld:

- Het Groeipakket zorgt voor inkomenszekerheid voor gezinnen in armoede maar wordt niet (volledig) geïndexeerd, een deel van de dotatie van de federale regering voor het Groeipakket wordt door de Vlaamse regering voor andere zaken gebruikt.
- Subsidies voor investeerders om woningen te bouwen voor mensen in de derde en vierde inkomensklasse terwijl ondertussen de twee laagste inkomensklassen in de kou blijven staan.

Het Vlaamse beleid liet bij de regionalisering van belangrijke bevoegdheden enorme kansen voor armoedebestrijding liggen omdat sociale herverdeling te weinig een politieke prioriteit is. Dit is ook problematisch voor personen met een handicap in armoede.

Voorbeelden:

¹⁹ <https://www.komafmetarmoede.be/sociaaltarief/> geraadpleegd op 25 november 2023

²⁰ <https://www.const-court.be/public/n/2023/2023-112n.pdf>

- Woonbonus: de facto een inkomensverhoging die ten goede kwam aan wie al kapitaalkrchtig genoeg was om een huis te kopen, waardoor prijzen stegen wat ook de huren op de private markt deed stijgen voor zij die (te duur) moesten huren op de private huurmarkt. De woonbonus werd overgeheveld van federaal niveau naar de regio's, werd door Vlaanderen afgeschaft, maar de dotatie van 1,5 miljard van federaal niveau naar Vlaanderen werd niet benut voor de versterking van de sociale huisvesting of het verlenen van huursubsidies voor zij die te duur moeten huren op de private huurmarkt.²¹
- De kinderbijslag werd overgeheveld van federaal niveau naar de regio's. De 3 à 4 miljard euro dotatie van federaal niveau naar regionaal voor de kinderbijslag werd in Vlaanderen niet geormerkt in de Vlaamse Sociale Bescherming en het geld wordt deels benut om ander maatregelen te betalen. De federale kinderbijslag was welvaartsvast (steeg met de prijzen), het hervormde Vlaamse Groeipakket groeit niet mee met de prijzen. De hervorming had er voor kunnen zorgen dat het Groeipakket nog meer ten goede zou komen van de gezinnen met de grootste betalingsmoeilijkheden.

Er worden wel maatregelen genomen die specifiek personen met een handicap ten goede komen maar te weinig maatregelen die de positie van mensen met een handicap *in armoede* verbeteren.

Voorbeeld:

- De verhoging van het vrijstellingsplafond voor de integratietegemoetkoming van inkomen uit loon zorgde ervoor dat wie werkt voortaan handicapkosten kan betalen vanuit de integratietegemoetkoming. Het vrijstellingsplafond voor wie van een vervangingsinkomen leeft (ziekte- en invaliditeitsuitkering, werkloosheidsuitkering, pensioen, leefrente) steeg echter nauwelijks. Nochtans is bij die groep het risico op armoede wellicht groter. Uiteraard was dit een goede maatregel die een belangrijke drempel naar werk en naar een gelijkwaardige inkomenspositie en arbeidsvoorwaarden mogelijk maakte. Deze positie op vlak van tewerkstellingskansen en inkomen verbeteren zijn op zichzelf betekenisvolle stappen om armoede te voorkomen of genezen. Ze had echter moeten worden aangevuld met een gelijkaardige verhoging van het vrijstellingsplafond voor vervangingsinkomens.

²¹ <https://www.demorgen.be/meningen/wordt-verdwijnen-van-woonbonus-ook-gemistekans~b3d37897/>

5. Wat zijn de oplossingen?

5.1. Werk maken van de aanbevelingen van middenveld

We zouden vooruit kunnen geraken in de strijd tegen armoede, ook bij personen met een handicap, als politiek verantwoordelijken:

- 1/ echt zouden kiezen om van het realiseren van mensenrechten een prioriteit te maken bij politieke keuzes;
- 2/ de input van ervaringsdeskundigen en middenveldorganisatie die de realiteit van leven in armoede kennen zouden vooropstellen in het maken van beleid;
- 3/ hierbij aandacht zouden hebben voor bijkomende aspecten die de kans op armoede en sociale uitsluiting verhogen, zoals het leven met een handicap.

De algemene recepten voor de bestrijding van armoede zijn bekend. De kern van de oplossing is dat het beleid er echt mee aan de slag gaat.

5.2. Internationale verplichtingen serieus nemen

Een ander belangrijk uitgangspunt zijn de bepalingen in internationale mensenrechtenverdragen en de richtlijnen hieromtrent.

Artikel 28 van het VN-Verdrag Handicap²² geeft de richting aan en moet ook zo behandeld worden.

“Artikel 28 - Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en voor hun gezinnen, met inbegrip van voldoende voeding, kleding en huisvesting en op de voortdurende verbetering van hun levensomstandigheden, en nemen passende maatregelen om de uitoefening van dit recht zonder discriminatie op grond van handicap te beschermen en te bevorderen.

²² https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_nl.docx

2. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op sociale bescherming en op het genot van dat recht zonder discriminatie op grond van handicap, en nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dat recht te waarborgen en te stimuleren, met inbegrip van maatregelen om :

- a) de gelijke toegang voor personen met een handicap tot voorzieningen op het gebied van zuiver water te waarborgen, alsmede toegang te waarborgen tot passende en betaalbare diensten, instrumenten en andere vormen van ondersteuning voor aan de handicap gerelateerde behoeften;
- b) de toegang voor personen met een handicap, in het bijzonder voor vrouwen, meisjes en ouderen, tot programma's voor sociale bescherming en het terugdringen van de armoede te waarborgen;
- c) voor personen met een handicap en hun gezinnen die in armoede leven de toegang tot hulp van de overheid te waarborgen, voor aan de handicap gerelateerde kosten, met inbegrip van adequate training, advisering, financiële hulp en mantelzorgondersteunende zorg;
- d) de toegang voor personen met een handicap te waarborgen tot sociale huisvestingsprogramma's;
- e) de toegang voor personen met een handicap te waarborgen tot pensioensuitkeringen en -programma's."

Wat betreft de richtlijnen van het VN-Comité vernoemen we hier een aantal passages uit de Algemene Aanbeveling nr 5 over artikel 19 van het VN-Verdrag Handicap²³:

"62. (...) Dergelijke geldoverdrachten houden vaak rekening met uitgaven in verband met handicaps en vergemakkelijken de volledige integratie van personen met een handicap in de maatschappij. Geldoverdrachten pakken ook situaties van armoede en extreme armoede aan waarmee personen met een handicap kunnen worden geconfronteerd. (...)"

"92. Om ervoor te zorgen dat personen met een handicap een passende levensstandaard genieten (art. 28), moeten de Staten die partij zijn, onder meer toegang bieden tot ondersteunende diensten die hen in staat stellen zelfstandig te wonen. Daarom zijn de Staten

²³ https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr._5_nl.docx

die partij zijn, verplicht de toegang tot passende en betaalbare diensten, hulpmiddelen en andere assistentie voor met beperkingen verband houdende behoeften te waarborgen, met name voor personen met een handicap die in armoede leven. Voorts is toegang tot openbare en gesubsidieerde huisvestingsprogramma's in de maatschappij vereist. Het wordt als strijdig met het Verdrag beschouwd dat personen met een handicap zelf de kosten in verband met hun handicap betalen.”

“97. (...)

(c) Ervoor zorgen dat de programma's voor sociale bescherming op voet van gelijkheid met anderen tegemoetkomen aan de behoeften van de diverse groepen gehandicapten;

(j) Alomvattende beleidsmaatregelen en wetgevingsrichtsnoeren ontwerpen en financiële middelen toewijzen voor de bouw van betaalbare en toegankelijke woningen, de bebouwde omgeving, openbare ruimten en vervoer, samen met een passend tijdschema voor de uitvoering ervan en sancties die doeltreffend, afschrikkend en evenredig zijn voor schendingen door overheids- of particuliere instanties; (...)”

5.3. Enkele globale oplossingen.

Globale oplossingen zijn ook voor personen met een handicap belangrijk. Het Netwerk tegen Armoede stelde 24 speerpunten op in een verkiezingsmemorandum voor de verkiezingen van 2024²⁴.

- Garandeer de volwaardige participatie van mensen in armoede aan de samenleving
- Voer een maximumfactuur in het secundair onderwijs in
- Zorg dat alle leerlingen de nodige leermiddelen hebben op 1/9
- Bouw structureel samenwerkingen tussen scholen en ouders in steden en gemeenten over heel Vlaanderen
- Behoud het recht op een toereikende werkloosheidsuitkering voor langdurig werkzoekenden
- Voorzie integrale trajectbegeleiding op maat
- Garandeer eerlijke statuten voor iedere werknemer
- Verhoog het aanbod en bouwritme van sociale woningen
- Waarborg kwalitatieve en betaalbare woningen op de private markt

²⁴ <https://netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2023/memorandum-van-het-vlaams-netwerk-tegen-armoede-verkiezingen-2024#werk> geraadpleegd op 25 november 2023

- Voorzie een wonen- en energiepact voor sociaal rechtvaardig klimaatbeleid
- Zorg voor inkomen boven de armoedegrens voor iedereen
- Hervorm het statuut samenwonende
- Versterk Groeipakket als instrument tegen gezinsarmoede²⁵
- Subsidieer de uitrol van UiTPAS met korting tot 80% en toeleiding van mensen in kwetsbare positie
- Garandeer de korting tot 80% voor aanbod Iedereen Verdient Vakantie
- Garandeer subsidies voor vrije tijd van mensen in armoede via bovenlokaal cultuurdecreet
- Garandeer betaalbare gezondheidszorg met conventietarieven en veralgemeende derdebetalersregeling
- Voorzie toegankelijke preventieve én curatieve tandzorg voor iedereen
- Subsidieer psychologische hulp voor kwetsbare kinderen en jongeren ook binnen het jeugdwerk
- Garandeer toegang tot internet voor iedereen en organiseer diensten volgens 'click call connect'-principe
- Treed op tegen extreem hoge armoedecijfers onder etnisch-culturele minderheden
- Waarborg een menswaardig bestaan voor mensen zonder wettig verblijf
- Zorg voor een sociaal rechtvaardige klimaattransitie
- Zorg voor een flexibele en betaalbare kinderopvang

Heel wat andere organisaties publiceren ook beleidsgerichte teksten die grotendeels gelijkaardige voorstellen voor armoedebestrijding bevatten. Zo stelt bijvoorbeeld Welzijnszorg in haar laatste dossier²⁶ 25 aanbevelingen voor, waarin ook belangrijke punten als een goed dekkend en betaalbaar openbaar vervoer aan bod komen. Kansen op onderwijs, tewerkstelling, goede gezondheidszorg voor mensen in armoede verkleinen als er geen goed en veilig openbaar vervoer is. De aanbevelingen worden onderbouwd en voorafgegaan door een sterk informatief deel. Daarin ook de laatste actuele ontwikkelingen over hoe

²⁵ Gezinsbond pleit voor een koppeling van het Groeipakket aan de spilindex.

https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20230914_92339675. Armoede-expert Wim Van Lancker pleit voor een systeem dat progressiever werkt en selectiever is aan wie je wat geeft, beter werkt om armoede aan te pakken. <https://www.apache.be/2022/09/30/roep-om-hervorming-groeipakket-klinkt-steeds-luider>

²⁶ <https://www.welzijnszorg.be/media/235/download?attachment>

hoog een inkomen moet zijn om menswaardig van te kunnen leven. De armoedegrens die bepaald wordt door de indicator van het armoederisico zegt immers nog niets over hoeveel het leven kost.

Referentiebudgetten kijken hier wel naar. Ook deze nieuwere inzichten zijn belangrijk om mee te nemen als beleidsmakers.

Tot slot verwijzen we de globale beleidsaanbevelingen aan van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, die opgenomen werden in het laatste Tweejaarlijkse Verslag²⁷.

6. Extra aandachtspunten vanuit GRIP

6.1. Een duurzame, kwaliteitsvolle job en voldoende loon

We kunnen niet genoeg benadrukken hoe belangrijk het is om in te zetten op een duurzame tewerkstelling op maat van de mogelijkheden van de persoon, met volwaardige arbeidsvoorwaarden, voldoende loon, opbouw van sociale rechten. Niet voor niets voerde het Netwerk tegen Armoede recent nog een campagne met focus op tewerkstelling. Dit zijn hun 5 speerpunten²⁸:

- Zorg voor een integrale trajectbegeleiding op maat en tempo van elk individu
- Verzeker dat langdurige werkzoekenden hun recht op een toereikende werkloosheidsuitkering behouden
- Garandeer eerlijke arbeidsvoorwaarden voor iedere werknemer
- Zet stappen naar inclusieve werkgelegenheid
- Waardeer de werkgelegenheid in de sociale economie op tot volwaardige jobs

Over het laatste speerpunt over de sociale economie willen we een knipperlicht aanbrenge. Het speerpunt is deels ingegeven door de huidige realiteit van de niet-aangepaste reguliere arbeidsmarkt.

²⁷ <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2023/12/Tweejaarlijks-Verslag-2022-2023-De-financiele-dimensie-van-armoede-NL.pdf>

²⁸ <https://netwerktegenarmoede.be/nl/17-oktober-2023/aanbevelingen-voor-het-recht-op-werk-voor-iedereen-geraadpleegd-op-25-november-2023>

GRIP begrijpt dit heel goed. Het is evenwel belangrijk om het maatschappelijk debat aan te gaan over welke arbeidsmarkt we willen. Het wordt voor steeds meer mensen, met of zonder handicap, onhaalbaar om in de huidige arbeidsmarkt mee te draaien. Er is een omwenteling nodig die ook de noden van personen met een handicap meeneemt. Het uitbouwen en versterken van beschermde tewerkstelling is niet evident vanuit de richting die het VN-Verdrag Handicap aangeeft.

GRIP vindt dat men de richtlijnen in de General Comment nr 8 over artikel 27 van het VN-Verdrag Handicap niet uit het oog mag verliezen. In die richtlijnen ligt sterk de nadruk op enerzijds het belang van het aanpassen van de kansen op een kwalitatieve reguliere tewerkstelling en het doel van doorstroming uit de beschermde tewerkstelling en anderzijds een stelselmatige afbouw van beschermde tewerkstelling. De general comment nr 8 benoemt dat 'sheltered workshops' uitgefaseerd moeten worden. Het VN-comité dringt aan op scenario's waarbij gesegregeerde arbeid (in cultuur en structuur) uitdooft. Er is volgens GRIP nog steeds een onevenwicht tussen een subsidiëring voor ondersteuning voor een tewerkstelling in een maatwerkbedrijf en een subsidiëring voor ondersteuning van tewerkstelling van diezelfde persoon in een reguliere job. Investerings in ondersteuning in gewone arbeidsmarkt moeten dus omhoog.

Extra voorstellen van GRIP om de tewerkstellingskansen te verbeteren specifiek voor personen met een handicap zijn te raadplegen in het verkiezingsdossier²⁹ van GRIP. Hieronder een puntsgewijze opsomming:

- Monitoring, evaluatie en verbetering van individueel maatwerk
- Sensibilisatie rond redelijke aanpassingen
- Persoonlijke assistentie uitbouwen
- Sterkere begeleidende diensten die werken vanuit inclusievisie
- Toewerken naar een tewerkstellingsbreuk op maat

Ook quota zoals een verplichting om 1 of 2 werknemers met een handicap op te nemen vanaf een werknemersaantal van 50 kunnen de tewerkstellingskansen verhogen.

²⁹ <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/641/hoe-kan-de-volgende-regering-aan-inclusie-werken>

6.2. Een goede sociale bescherming.

Er zijn al oplossingen aangegeven over een betere sociale bescherming voor personen met een handicap, dat wil zeggen een sociale bescherming die beter werkt als vangnet voor personen met een handicap, hen behoedt voor armoede en armoedesituaties mee helpt oplossen. Het komt er op aan om ze uit te werken en door te voeren op regeeringsniveau en op het terrein.

Een recent overzicht van het systeem van sociale bescherming voor personen met een handicap staat in een Europees rapport van Anne Van Lancker en Viviane Sorée. De auteurs verzamelen ook beleidsaanbevelingen. Het rapport bestrijkt een gebied dat een federale component heeft en een regionale. Sommige aspecten zoals de inkomensvervangende tegemoetkoming, de invaliditeitsuitkering en de integratietegemoetkoming zijn federaal. Andere aspecten zoals de persoonlijke assistentiebudgetten en de persoonsvolgende budgetten maken deel uit van het Vlaamse Welzijnsbeleid.

- Til de inkomensvervangende uitkeringen (invaliditeitsuitkering en inkomensvervangende uitkering) tot boven de armoededrempel.
- Zorg ervoor dat de toeslagen die de extra kosten van een handicap compenseren, op een niveau liggen dat voldoende is om alle extra kosten in verband met een handicap volledig te dekken.
- Schaf de 'prijs van de handicap' af, door de extra kosten in verband met de handicap volledig te compenseren en door de integratietegemoetkoming los te koppelen van de ontvangst van inkomsten uit vervangingsuitkeringen en inkomsten uit arbeid.
- Schaf de 'prijs van de liefde' af, door ervoor te zorgen dat niet alleen de integratietegemoetkomingen, maar ook de inkomensvervangende toelagen en de tegemoetkomingen voor hulp aan ouderen worden gehandhaafd in geval van samenwoning met een werkende partner, en door het volledige bedrag van de inkomensvervangende toe te kennen aan personen met een handicap die samenwonen met een partner zonder inkomen uit arbeid.
- Verdere maatregelen om de afschaffing van de 'prijs van arbeid' te verzekeren, door ervoor te zorgen dat niet alleen de integratietegemoetkoming, maar ook de inkomensvervangende toelagen gedeeltelijk behouden blijven als aanvullend inkomen in geval van deeltijdse arbeid.

- Zorg ervoor dat deeltijds inkomen uit loon kan gecombineerd worden met een deel inkomen uit uitkering zodat ook mensen die slechts deeltijds kunnen werken een volwaardig inkomen krijgen.
- Trek ook de minimumlonen op zodat ook mensen die in slechter betaalde sectoren werken voldoende inkomen verwerven om menswaardig van te leven.
- Garandeer het recht op persoonlijke assistentie voor elke persoon met een handicap zodat de autonomie van mensen en hun kansen op zelfstandig leven in de samenleving verhogen. Voorzie voldoende kwalitatieve persoonlijke assistentie, door i) de budgetten te verhogen; ii) het wegwerken van lange wachtlijsten, het verbeteren van de toegang tot het systeem; iii) het wegnemen van belemmeringen in de procedures en administratieve voorschriften; iv) het ondersteunen van budgethouders door middel van training en coaching; en v) het verbeteren van de informatie en communicatie over persoonlijke assistentie.
- Voorzie automatische rechtentoekenning en voorzie voldoende informatie maar ook ondersteuning voor mensen om te begrijpen en op te volgen wat ze krijgen.
- Voorzie ook een betaalbaar systeem om rechten op te eisen. Te veel mensen met een laag inkomen (met of zonder handicap) hebben geen toegang tot pro deo en de kwaliteit van pro deo is vaak te laag.
- PAB/PVB- systeem voor hulpmiddelen.
- Derdebetalersregeling bij dokters en kinesisten ongeacht of een kine of dokter geconventioneerd is. Elke consultatie zou aan een verlaagd tarief kunnen worden aangeboden.
- Neem bij de berekening van de bijdrage per uur voor poetshulp of familiehulp enkel bronnen mee van inkomen bedoeld om van te leven en niet de bronnen die bedoeld zijn om extra kosten door ziekte of handicap te betalen (zoals integratietegemoetkoming, zorgbudget Vlaamse Sociale Bescherming, uitkering hulp aan derden van het RIZIV).

6.3. Een betaalbare woning

Voorstellen van GRIP om de toegang tot een betaalbare woning te verbeteren zijn te raadplegen in het verkiezingsdossier³⁰ van GRIP. Hieronder een puntsgewijze opsomming:

- Werken aan betaalbaarheid: veel forser inzetten op sociale huurwoningen.
- Werken aan betaalbaarheid: meer inzetten op huursubsidies en de stijging van de private huurprijzen tegengaan.
- Werken aan toegankelijkheid / aangepastheid: aantal aanpasbare en aangepaste woningen uitbreiden: bouwverordening.
- Werken aan toegankelijkheid / aangepastheid: toegankelijke sociale woningen.
- Werken aan betaalbaarheid en toegankelijkheid: terugbetaling van aanpassingen vereenvoudigen en uitbreiding overwegen.
- Lichtere toegankelijkheidsaanpassingen aan bestaande woningen stimuleren.
- Praktijktesten om discriminatie op de huurmarkt te bestrijden.
- Schuldsaldoverzekering.

6.4. Meer kansen op kwalitatief inclusief onderwijs

Er is bij het Vlaamse beleid meer ambitie nodig om inclusief onderwijs waar te maken. Er wordt nog volop geïnvesteerd in de uitbouw van het buitengewoon onderwijs, wat duidelijk in strijd is met het VN-Verdrag Handicap. Voorstellen van GRIP om het recht op inclusief onderwijs te realiseren zijn te raadplegen in het verkiezingsdossier³¹ van GRIP. Hieronder een puntsgewijze opsomming:

- Vrijstelling van leerplicht herzien.
- Inschrijvingsrecht beter beschermen.
- Persoonlijke assistentie ter beschikking stellen.
- Certificatie voor IAC die gelijkwaardig is aan die in buitengewoon onderwijs.
- Beleidsparticipatie van personen met een handicap en ouders organiseren.
- Regelgeving rond kine en logo aanpassen.

³⁰ <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/641/hoe-kan-de-volgende-regering-aan-inclusie-werken>

³¹ <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/641/hoe-kan-de-volgende-regering-aan-inclusie-werken>

6.5. Een betere beeldvorming

Afstappen van het idee dat mensen die een maatschappelijke achterstelling ervaren hier zelf schuld aan hebben is essentieel. Hieruit volgt dat men best beleid vermijdt dat extra voorwaarden oplegt om toegang te krijgen tot voorzieningen en diensten of 'rechten' die juist de bedoeling hebben om de mensenrechten te realiseren. Door extra voorwaarden op te leggen geraken mensen in armoede vaak erger in de problemen. Het beeld dat je de mensen hebt die hun best doen en de mensen die van het systeem profiteren, wordt door het opleggen van allerlei extra voorwaarden versterkt. Actief uitdragen bijvoorbeeld via overheids campagnes, dat mensen ook onzichtbare beperkingen en noden kunnen hebben en evenveel recht hebben op steun en een volwaardige plaats in de samenleving, is belangrijk om stereotype en negatieve beeldvorming naar personen met een handicap toe te bestrijden.

6.6. Andere

In het Verkiezingsdossier van GRIP (zomer 2023) staan nog tal van andere voorstellen die de participatie en inclusie van personen met een handicap kunnen verbeteren. Denk maar aan een beter en betaalbaar openbaar vervoer, een toegankelijker openbare ruimte, tewerkstelling bij lokale besturen, media, enzovoort.³² We raden aan om die voorstellen mee te nemen wanneer voorstellen voor armoedebestrijding worden ontworpen. Hierdoor kunnen handicapspecifieke aspecten worden meegenomen.

7. Slotwoord: Wie doet wat?

In de standpuntnota Menswaardig Inkomen somden we al een aantal beleidsdomeinen op die een belangrijke rol te spelen hebben:

- Het Vlaams Tewerkstellingsbeleid;
- Vlaams Woonbeleid;
- Vlaams Welzijnsbeleid;
- federaal beleid voor personen met een handicap (tegemoetkomingen, terugbetaling medische en paramedische verstrekkingen....

³² <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/641/hoe-kan-de-volgende-regering-aan-inclusie-werken>

We kozen er in die nota voor om verder in te gaan op het federaal beleid voor personen met een handicap en een aantal speerpunten aan te geven voor dat beleid. In deze nota over armoedebestrijding gaan we een stapje verder en maken we de brug naar die andere beleidsdomeinen. Het is evident dat er zich een aantal domeinen aan toevoegen, zoals het Vlaamse Onderwijsbeleid, Mobiliteitsbeleid,...

Ministers, kabinetten, administraties van al die beleidsdomeinen hebben de taak om elk in hun domein beleid te voeren dat de armoede in het algemeen terugdringt, en hierbij aandacht te hebben voor specifieke aspecten van bepaalde extra kwetsbare groepen zoals personen met een handicap. Zij dienen mensen met een handicap en mensen in armoede in het besluitvormingsproces te consulteren en te betrekken. Beleid en initiatieven voor armoedebestrijding worden best ontworpen met oog voor de brede diversiteit binnen de groep personen in armoede waarbij kenmerken zoals handicap maar ook etnisch-culturele achtergrond, leeftijd, LGBTQ+, genderidentiteit, enzovoort van belang zijn. Die kenmerken kunnen voor bijkomende kwetsbaarheden zorgen.

De notie van betaalbaarheid is nog onderbelicht bij het voorzien van voldoende openbare diensten en voorzieningen in alle domeinen die ook aangepast zijn aan personen met een handicap. Inter kan een voorzet geven door het aspect 'betaalbaarheid' te betrekken als een volwaardig element van toegankelijkheid. Nu wordt er bij de Vlaamse overheid nog gesproken over de 6 B's van toegankelijkheid³³, zonder hierbij de B van betaalbaarheid bij te betrekken. Op de eigen website vermeldt Inter dan ook niet het belang van de betaalbaarheid en wordt ook uitgegaan van de 6 B's.³⁴ Dat het anders kan laat de VVSG zien die het aspect Betaalbaarheid wel betreft en spreekt van 7 B's van Toegankelijkheid³⁵.

Strategische adviesraden en andere instellingen die beleidsvoorbereidend werk doen, hebben best in hun structuren een duidelijke positie voor vertegenwoordigers die het perspectief van personen met een handicap en personen in armoede kunnen binnenbrengen.

³³ <https://www.vlaanderen.be/kennisplatform-toegankelijke-haltes/basisbereikbaarheid-geldt-voor-iedereen> geraadpleegd op 25 november 2023

³⁴ <https://www.vlaanderen.be/inter/leren-over-toegankelijkheid/wat-is-toegankelijkheid> geraadpleegd op 25 november 2023

³⁵ <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/de-7-bs-van-de-toegankelijkheid> geraadpleegd op 25 november 2023

Zoals aangegeven bij “Oplossingen” is het verder voor alle middenveldorganisaties, experts en iedereen die zich mengt in de vraag welke beleid aangewezen is, een taak om het perspectief van personen met een handicap, personen in armoede en personen met een handicap voldoende mee te nemen.

We hopen dat we vanuit GRIP met deze standpuntnota een inspirerende bijdrage kunnen leveren aan een beleid voor een inclusieve samenleving waarin ieders recht op een menswaardig bestaan gerealiseerd wordt. Het is belangrijk om daarbij ook de specifieke aandachtspunten voor mensen met een handicap mee te nemen. Zo kan een beleid voor armoedebestrijding ook de armoede bij personen met een handicap beter terugdringen.